

МЕТОДИЧНА ВКАЗІВКА ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ № 2

Модуль 1. Інноваційний процес та інноваційна діяльність науковця. Охороноспроможність результатів власного наукового дослідження. Сучасні аспекти технологій патентно-інформаційного пошуку

Змістовий модуль 2. Інноваційна діяльність: сутність, об'єкти і суб'єкти. Етапи та принципи реєстрації авторського права.

Тема 1. Інноваційна діяльність: сутність, об'єкти і суб'єкти. Етапи та принципи реєстрації авторського права.

Визначення понять інновації та інноваційної діяльності. Об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності.

Поняття інтелектуальної власності та її види. Поняття і зміст права інтелектуальної власності. Джерела права інтелектуальної власності. Юридичні аспекти реєстрації прав інтелектуальної власності.

Знати:

1. Визначення термінів інновації та інноваційної діяльності.
2. Перелік об'єктів інноваційної діяльності.
3. Перелік суб'єктів інноваційної діяльності.
4. Визначення інтелектуальної власності.
5. Види інтелектуальної власності.
6. Порядок реєстрації об'єктів інтелектуальної власності.

Уміти:

1. Реєструвати об'єкти інтелектуальної власності із дотриманням концепцій авторського права.

Зміст заняття.

1. Інновації - це кінцевий результат інноваційної діяльності, у вигляді нового чи удосконаленого продукту або технологічного процесу, який наділено якісними перевагами при використанні та проектуванні, виробництві, збуті, використовується у практичній діяльності та має суспільну перевагу.

Відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40-IV під інноваціями слід розуміти новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваціями вважаються вкладення інвестиційного капіталу в нововведення, які призводять до кількісних або якісних змін у підприємницькій (виробничій) діяльності. Як правило, інноваціям передують науково-технічна діяльність, пов'язана з появою нововведення. Ідея нововведення може виникнути у вигляді інвенції, ініціації або дифузії інновації.

Інвенція - це ідея, пропозиція або проект, які після опрацювання стануть інновацією.

Ініціація - це рекомендації щодо вдосконалення науково-технічної, організаційної, виробничої або комерційної діяльності, метою яких є початок інноваційного процесу або його продовження (розвиток).

Дифузія - пропозиція щодо використання ідеї інновації, яку вже було обґрунтовано і впроваджено.

Інновація — це процес доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни у соціальному середовищі. Інновація повинна задовольняти ринковий попит, мати новизну і приносити прибуток виробнику.

Інновації необхідно відрізняти від несуттєвих видозмін у продуктах та технологічних процесах (естетичні зміни). Незначні технічні або зовнішні зміни в продуктах, які залишають незмінними конструктивне виконання та не впливають на параметри якості, вартість виробу, не є інноваціями.

Новизну інновацій оцінюють за технологічними параметрами та з ринкової позиції. За технологічними параметрами розрізняють інновації продуктові і процесні.

Продуктові інновації включають застосування нових матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих; одержання принципово нових продуктів.

Процесні інновації пов'язані з новими методами організації виробництва (новими технологіями). Процесні інновації пов'язані зі створенням нових організаційних структур у складі підприємства.

У залежності від змін, що вносяться, виділяють інновації: радикальні; покращуючі; модифікаційні.

У залежності від розповсюдження інновації бувають одиничні та дифузні.

За місцем у виробничому циклі інновації класифікують на сировинні; забезпечуючі, продуктові.

За наступністю інновації виділяють наступні інновації: скасовуючі; заміщені; зворотні, відкриваючі; ретровведення.

За обсягом розрізняють інновації локальні, системні та стратегічні.

За інноваційним потенціалом та ступенем новизни інновації бувають радикальні, комбіновані та удосконалюючі.

Інноваційна діяльність - це діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Відповідно до ч. 1 ст. 325 Господарського кодексу України інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Інноваційна діяльність відповідно до ст. 3 Закону України «Про Інвестиційну діяльність» передбачає:

випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;

реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;

фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін стану продуктивних сил;

розробку та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології. призначеної для поліпшення соціального та екологічного становища.

Підготовка, обґрунтування, освоєння та контроль за впровадженням Інвестицій у нововведення називається інноваційною діяльністю (процесом) Інноваційний процес у різних сферах діяльності може проходити різні за тривалістю та витратами стадії. На практиці у виробничій сфері виділяють такі стадії інноваційного процесу:

сертифікація (патентування) ідеї;

наукове та техніко-економічне обґрунтування нового продукту (технології);

експериментальне освоєння зразків; доведення до промислового виробництва;

одержання нового продукту в обсязі, який є необхідним для його комерціалізації.

Законодавством України передбачено такі форми здійснення інноваційної діяльності:

державне (комунальне) здійснення інноваційної діяльності, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;

комерційне здійснення інноваційної діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;

соціальне здійснення інноваційної діяльності, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;

іноземне здійснення інноваційної діяльності, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;

спільне здійснення інноваційної діяльності, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями.

Отже, до основних ознак інноваційної діяльності слід віднести таке:

1) основним предметом є впровадження, використання та комерціалізація результатів наукових досліджень і розробок у виробництво й соціальну сферу;

2) об'єктом виступають нематеріальні блага — результати інтелектуальної діяльності (результатів наукових досліджень і розробок), які доводяться до стану інноваційного продукту та впроваджуються як інновації;

3) має довгостроковий характер;

4) властивий високий ступінь непередбачуваності наслідків та результатів, що дозволяє говорити про її ризиковий характер;

5) припускає фінансування робіт із реалізації інноваційного проекту щодо впровадження та використання результатів наукових досліджень і розробок, тобто супроводжується інвестуванням грошових коштів у нематеріальні об'єкти, що фактично становить інший елемент предмета інноваційної діяльності;

6) викликає позитивні соціально-економічні зрушення;

7) одним із результатів її здійснення є підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та продукції, що ними випускається на базі реалізації інновацій.

Інноваційна діяльність охоплює такі основні різновиди робіт:

1) розроблення проекту реалізації об'єкта інтелектуальної діяльності (інноваційного проекту) в межах створення інноваційної розробки;

2) підготовчі роботи з упровадження об'єкта інтелектуальної діяльності, в результаті виконання яких об'єкт інтелектуальної власності набуває характеристик інноваційного продукту (конструкторські, інженерні, технологічні, випробувальні та ін.);

3) фінансування робіт із реалізації інноваційного проекту щодо впровадження та використання результатів наукових досліджень і розробок, тобто інвестування коштів у нематеріальні об'єкти;

4) упровадження або використання інноваційного продукту, тобто реалізація інновації, наслідком чого стає поліпшення техніко-технологічних показників виробничого процесу, та випуск інноваційної продукції, надання інноваційних послуг чи виконання інноваційних робіт, використання (застосування) інноваційних технологій або заснування (перепрофілювання, модернізація) інноваційного виробництва в цілому

2. Право інтелектуальної власності - це сукупність цивільно-правових норм, що регулюють відносини, пов'язані з творчою діяльністю

При цьому цивільне право безпосередньо не регулює саму творчу діяльність, тому що процес творчості залишається за межами дії його норм.

Функції цивільного права полягають у визнанні авторства на вже створені результати творчої діяльності, встановленні їхнього правового режиму, моральному і матеріальному стимулюванню і захисту прав авторів і інших осіб, що мають авторські права.

Авторські, винахідницькі і подібні їм права звичайно називають винятковими, тобто абсолютними суб'єктивними правами, що забезпечують їхнім носіям правомочності на вчинення різноманітних дій з одночасною заборороною всім іншим особам чинити зазначені дії.

Виняткові авторські і подібні їм права (право на винахід, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію і т.ін.) виникнули як реакція права на масове застосування товарно-грошових відносин у духовній сфері, що дозволяє ставити знак рівності між виключним правом і правом власності, і розділ VI

Закону України "Про власність" так і називається "Право інтелектуальної власності".

Проте інтелектуальна власність має свою істотну специфіку, що полягає в нематеріальній природі об'єктів права інтелектуальної власності, творчому характері праці по їх створенню, тобто це інститут власності на нематеріальні блага його суб'єктів. І тут не зовсім придатна класична тріада правомочностей власника, що здійснює звичайні майнові права, оскільки, відчужуючи, наприклад, об'єкт, своєї інтелектуальної власності, його творець не позбавляється тим самим усяких прав на нього, а набувач не одержує можливості за своїм розсудом змінювати цей об'єкт і узагалі вважати його винятково своїм. Тім більше, що у власність інших осіб переходять, як правило, не об'єкти права інтелектуальної власності, а матеріальні носії науково-технічних ідей і художніх образів (конкретні картини, видання, технічна документація).

Таким чином, сутність права інтелектуальній власності полягає в нематеріальній природі її об'єктів.

Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові (духовна власність) і пов'язані з ними майнові права її суб'єктів. Специфіка змісту права інтелектуальної власності складається в двоєдиній структурі й у тому, що тут майнові права не просто пов'язані з не майновими, смердоти виходять від немайнових прав і ґрунтуються на духовній власності творців.

У відповідності зі ст.41 Закону України "Про власність" об'єктами права інтелектуальної власності є твори науки, літератури і мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт і інші результати інтелектуальної праці.

У залежності від особливостей об'єктів права інтелектуальної власності можна виділити чотири її різновиди:

авторське право і суміжні права;

право на відкриття;

промислова власність (право на винахід, корисну модель, промисловий зразок, що називають також патентним правом);

інші результати творчої діяльності, використовувані у виробництві (право на товарний знак, знак обслуговування, на раціоналізаторську пропозицію, фірмове найменування, охорону селекційних досягнень, топологій інтегральних схем, інтересів володаря "ноу-хау").

Об'єкти права інтелектуальної власності варто відрізнити від матеріального носія, у якому виражений твір або інший результат інтелектуальної праці. Якщо право на об'єкти інтелектуальної власності належить тільки авторам і їхнім законним спадкоємцям, те право власності на матеріальні носії, у яких виражений твір, може належати необмеженому колові осіб, але вже не на праві інтелектуальної власності, а в порядку звичайного майнового права.

Джерелами права інтелектуальної власності є способи або форми вираження державної волі українського народу, щодо яких ця воля стає правом. Ними є національні нормативно-правові акти та міжнародно-правові акти, якими регулюються питання виникнення (або набуття), реалізація та захист прав інтелектуальної власності. Таким джерелом, насамперед, є Конституція України, якою встановлюється гарантія свободи інтелектуальної діяльності в Україні (ст. 54).

Основними джерелами, якими регулюються питання виникнення (або набуття), реалізація та захист прав інтелектуальної власності є, перш за все, Цивільний кодекс України та спеціальні закони.

Систематизувати нормативно-правові акти у сфері права інтелектуальної власності можна за кількома критеріями.

За об'єктною ознакою, тобто залежно від того, з приводу якого об'єкта права інтелектуальної власності нормативно-правовий акт регулює суспільні правовідносини, їх можна класифікувати на:

1) нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною авторського права і суміжних прав; 2) нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти промислової власності.

Залежно від того, в якому нормативно-правовому акті права інтелектуальної власності отримали своє закріплення: 1) нормативно-правові акти України з питань інтелектуальної власності; 2) міжнародно-правові акти з права інтелектуальної власності, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Залежно від юридичної сили нормативно-правового акта, яким регулюються відносини у сфері інтелектуальної власності: 1) Конституція України; 2) міжнародні договори, угоди, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 3) закони України та кодекси України; 4) підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, постанови міністерств і відомств України та ін.).

Можна також провести систематизацію за змішаною основою: 1) нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною авторського права і суміжних прав; 2) нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти промислової власності; 3) міжнародно-правові акти з авторського права і суміжних прав, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 4) міжнародно-правові акти з промислової власності, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Охорона інтелектуальної власності в Україні гарантується ст. 57 Конституції, яка, гарантуючи свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, проголосила захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Право інтелектуальної власності забезпечується спеціальними законами про об'єкти інтелектуальної власності: «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ, з подальшими змінами, «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХН, з подальшими змінами, «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. № 3688-ХН, з подальшими змінами, «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ, з подальшими змінами, «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. № 752-ХІV, з подальшими змінами, «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 жовтня 1997 р. № 621/97-ВР, з подальшими змінами, «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. № 3116-ХІІ, з подальшими змінами.

До міжнародних договорів у сфері права інтелектуальної власності, учасниками яких є Україна, належать: «Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів» (1886 р.), «Міжнародна конвенція про охорону прав винахідників, виробників фонограм та організацій мовлення» (1961 р.), «Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм» (1971 р.), «Всесвітня конвенція про авторське право» (1952 р.), «Паризька конвенція про охорону промислової власності» (1883 р.), «Євразійська патентна конвенція» (1994 р.) та ін.

+Питання інтелектуальної власності знаходять відображення й у судовій практиці, переважно — у практиці Вищого господарського суду України. Зокрема, можна згадати оглядові листи ВГС України, у яких аналізується практика застосування господарськими судами законодавства про захист прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності. У зв'язку зі складністю судових спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності, до розгляду яких залучають судових експертів, що готують висновки судової експертизи як один із доказів по справі, ВГСУ прийняв низку актів, спрямованих на вирішення питань призначення судових експертиз. Як приклад можна навести Рекомендації ВГСУ від 29 березня 2005 р. № 04-5/76 «Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності».

Говорячи про джерела права інтелектуальної власності, доцільно згадати і про стандарти, що закріплені у цій сфері — міжнародного та національного рівня. Зокрема, такими є Стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), які є нормативними документами, що стосуються інформації та документації промислової власності та містять правила і рекомендації щодо уніфікованих методів представлення інформації на різних носіях. Стандартами ВОІВ регламентуються: форма та зміст патентних документів; правила їх індексування, класифікування та кодування; зміст та структура офіційних бюлетенів і покажчиків до них; характеристики матеріальних носіїв інформації тощо.

Застосування стандартів патентними відомствами сприяє гармонізації та уніфікації патентної документації, забезпечує більш ефективне міжнародне співробітництво у сфері патентної документації та стандартизації, полегшує міжнародний обмін, сприяє подоланню мовного бар'єра. Наприклад,

користувачам Фонду патентної документації громадського користування (ФГК), що ведеться в Україні, знання чинних редакцій стандартів допоможе зорієнтуватися під час пошуку та аналізу патентної документації країн світу.

Основні правові аспекти щодо захисту прав інтелектуальної власності

Необхідність правової охорони інтелектуальної власності розпочинається з періоду виникнення (реєстрації) його об'єкта (перелік визначено статтею 155 Глави 16 Господарського кодексу України) та, за умови порушення такого права, власнику надається можливість вибору юрисдикційної та не юрисдикційної форми захисту.

Юрисдикційний спосіб захисту права інтелектуальної власності здійснюється судами та іншими уповноваженими на це державними органами.

За використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності передбачений платіж – роялті отриманий як винагорода на інформацію промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау). Детальне визначення поняття роялті передбачено абзацом першим п.п.14.1.225 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу України.

Митним кодексом України (статті 397-403 Глави 57) визначені заходи митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику веде реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які на підставі заяв правовласників охороняються відповідно до норм Законів України «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для продуктів і послуг».

Торгова марка є основним способом ідентифікації товарів та послуг певного бренду, промислового зразка. Внесення даних про торгову марку до Митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності України дозволить не допускати проникнення на внутрішній ринок контрафактної продукції.

Література

Базова

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія [Текст] / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук - К.: КНЕУ, 2003. - 394 с.
2. Артамонова Н.О. Аналіз патентних документів як інструмент управління інноваціями (частина перша)// Вісн. Кн. палати. – 2007. - № 10. – С. 34-36.
3. Беляков В.К. О проблемах инновационной политики в отечественном здравоохранении и необходимости создания кластеров медицинских инноваций /В.К. Беляков, Д.В. Пивень, Д.П. Антонов //Менеджмент в здравоохранении. – 2008. –№3. –С. 4-11.
4. Грицик А.Р. Спосіб – основний об’єкт патентного права в фармацевтичній галузі / А.Р. Грицик, Т.Г. Стасів // Проблеми сучасного медичного наукознавства: Матер. наук.-практ. конф., 18-19 травня 2006 р.–Тернопіль, 2006. – С. 45–48.
5. Дідченко О.І. Сутність та класифікація інновацій / [Електронний ресурс], 2013. Режим доступу: www.zgia.zp.ua
6. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. навч. посіб [Текст] / Корсікова Н.М., Меркулов М.М.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
7. Кан В.В. Моделирование организации инновационной деятельности в учреждении здравоохранения / В.В. Кан, Е.Г. Тоцкая, В.П. Новоселов // Сибирский медицинский журнал. – 2012. –№3. –С. 157-162.
8. Карамішев Д.В. Концепція інноваційних перетворень: міжгалузевий підхід до реформування системи охорони здоров’я (державно-управлінські аспекти): Моногр. / Д.В. Карамішев. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр», 2004. – 304 с.
9. Ковальчук Л.Я. Інноваційна та патентно-ліцензійна діяльність у медичній науці та охороні здоров’я: проблеми і перспективи / Л.Я. Ковальчук, К.С. Волков, В.В. Дем’яненко // Проблеми сучасного медичного наукознавства: Матер. наук.-практ. конф., 18-19 травня 2006 р.– Тернопіль, 2006. – С. 10–12.
10. Луциків І. Економічна суть інноваційної діяльності [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2010_2/UKRAINE_ECONOMY/014.pdf
11. Муртазин А.З. Организационно-экономические инструменты обеспечения инновационного развития сферы медицинских услуг: автореф. дис.канд. эконом. наук /А.З. Муртазин. –Уфа, 2010. – 24 с.
12. Орел В.Э. Анализ проблем инновационного развития медицины в Украине/ В.Э. Орел // Наука та наукознавство.-2006. – № 3. – С. 127–129.
13. Порядок підготовки основних засобів наукової комунікації для реалізації інноваційних технологій в медицині (Методичні рекомендації)/ А.Р.Уваренко, В.І.Чебан, Б.О.Ледощук [та інші]. – Київ. - 2007. – 24 с.
14. Пригуляк А.І. Патентно-інформаційні ресурси галузі та їх місце у розвитку науки/А.І.Пригуляк//Проблеми сучасного медичного наукознавства: Матер. наук.-практ. конф., 18-19 травня 2006 р. – Тернопіль,2006. – С. 93–96.
15. Свінціцький А.С. Актуальні питання щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони здоров’я/ А.С.Свінціцький, О.І.Висоцька// Практикуючий лікар. – 2015. - №1. – С.7-13.

16. Спасібо-Фатєєва І. Правовий аспект інновацій в українських реаліях /І.Спасібо-Фатєєва //Вісник Академії правових наук України. – 2005. –№4. – С. 15-23.
17. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів /Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. –К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

Додаткова

1. Тодорико Л.Д. Инновационные технологии в модульной системе обучения, внедрение интерактивных технологий / Л.Д. Тодорико // Проблемы биологии и медицины. – 2016. - №2.1 (88). Материалы научно-практической конференции с международным участием «Модернизация высшего медицинского образования: модульная система обучения». – Самарканд (26 мая 2016 г.). – 2016. – С. 141-142.